

ג. כל אלו עלו ב'תיקו' אם קונה את השדה כולה, (אלא שקיצר בסימון מצריה), או אין לו אלא כפי המשמעות המנימלית ביותר המשתמעת מהסימונים שסימן. (ופרש הרשב"ם שספקות אלו מסודרים בדרך 'אם תמצי לומר', שכל ספק בנוי לפי הצד בספק הקודם שלא קנה הכל. ולהלכה, כתב הרמב"ם (כא, טז), שלא קנה הכל אלא כפי מה שמצר וכפי ראות עיני הדיינים. וע' מ"מ שם וש"ך ריט, ד – בבאור דבריו).

ד. לרב – קנה הכל חוץ ממצר רביעי. (פרש רבנו יונה: קנה את שלשת המצרים עצמם עם השדה, מלבד המצר הרביעי עצמו שלא קנהו. אבל בשדה לא שייר מאומה). ושמאל אמר: אפילו מצר רביעי. ורב אסי אמר: לא קנה אלא תלם אחד על פני שלש המצרים שסימן, ולא יותר.

והסיק רבא כרב, שקנה את השדה כולה מלבד מצר רביעי – אך אם המצר הרביעי מובלע בין שני המצרים שמצדדיו, שסימנם לו, וגם אין נטועים עליו דקלים ואין בו כמות יבול של ט' קבין – קנה גם אותו. ולפי לשון אחרת – אפילו באחד מאלו התנאים, שהוא מובלע, או שאין בו דקלים וט' קבין – קנה. והכל לפי אומדן דעת הדיין.

דפים טב – טג

ק"ח. כיצד יש לדון את הלשונות דלהלן (הכתובים בשטר מכירה, או במחלק נכסיו בעל-פה, או במתנת שכיב-מרע); –

א. (יש לו שדה בשותפות עם אחר, ואמר:) 'מחצה שיש לי בקרקע – מכור לך'.

ב. (כנ"ל) 'מחצה בקרקע שיש לי – מכור לך'.

ג. (מכר חלק משדהו, ומצר לו מצריה משלש רוחות, וברוח הרביעית הגובלת עם שדהו, כתב:) 'המצר מצד (פלוגי) הוא השדה שממנה פלגתי את השטח שמכרתי'.

ד. (כנ"ל) 'המצר מצד (פלוגי) הוא השדה שממנה פסקתי את השטח שמכרתי'.

ה. 'יחלוק פלוגי בנכסי'.

ו. 'תנו חלק לפלוגי בנכסי'.

א. מכר חצי מן השדה – היינו כל חלקו שיש לו בה.

ב. רבה אמר: רבע. שפירוש דבריו, חצי מאותו חלק שיש לי בה. (ואביי הקשה על כך. ואולם רבה נשאר בדעתו, ואין הלכה כתלמיד במקום הרב).

ג-ד. למסקנת הסוגיא (כדברי אביי. וכן נקטו הפוסקים – ריט,ו) אין הבדל בין 'פלגא' ל'פסיקא' – אם ייתר בלשון השטר, שמלבד פירוט המצרים הוסיף וכתב 'אלין מצרנהא' (כן פרש רשב"ם. וי"מ בדרך אחרת. ע' שטמ"ק) קנה חצי מהשדה, והרי הם כשותפין בה שוה בשוה. ואם אין ייתור לשון – לא קנה אלא את השיעור הפחות של שם 'שדה' – ט' קבין.

ה. נותנים לו חצי מנכסיו.

ו. פשטו הדבר מן הברייתא, שלדעת סומכוס נותנים לו חצי מהכמות שניתן להסתפק בה, היינו, מהכמות המנימלית שאפשר שנתנה עד חצי מהנכסים.

רשב"ם הביא מר"ח, שסומכוס לשיטתו ש'ממון המוטל בספק – חולקין, אבל לחכמים, לעולם נותנים את השיעור הקטן ביותר. (וכתב עוד לפרש (עפ"י התוספתא), שאפילו לסומכוס, אם יש לו בנים, כוונתו לתת חלק כחלק שמקבל כל אחד מבניו. והרא"ש חילק בין שכיב מרע, שכוונתו לתת לו כאחד בבניו, ובין בריא, שעליו מדובר בסוגיתנו). ושיטת הרי"ף שאין זה שייך למה' סומכוס וחכמים אלא שכך שיעור חכמים את דעתו, ע"ש. (ונחלקו הפוסקים להלכה – אם נותנים חצי מהכמות שיש עליה ספק, או נותנים את החלק הקטן. וכל זה במתנה, אבל במכר – הדמים מודיעים. – ע' רנג, כה).

דף סג

ק"ט. א. האם ניתן לשייר במכירה או במתנה, דבר שלא בא לעולם?

- ב. המוכר שהתנה תנאי במכירתו, וכפשוטו אין התנאי מועיל (או משום שהוא מיותר, או מפני סיבה אחרת אין ממש בתנאי זה כפשוטו) – האם מפרשים מייתור תנאו שנתכוין לשייר במכירתו דבר המועיל?
 ג. איזה חילוק יש בין דבר שנכתב במפורש בשטר המכר (או שנאמר במפורש), לדבר שנלמד מייתור הלשון גרידא?

- א. כן, אבל רק במקום ששייך לדון דבריו כמשייר בגוף הדבר שהוא מוכר, לענין אותו דבר שעתידי לבוא. כגון, מוכר קרקע ומשייר לעצמו זכות נתינת המעשרות, הגם שהפירות עדיין אינם בעולם, הרי הוא כמשייר בקרקע עצמה את מקום המעשר (עפ"י רשב"ם. וכענין 'דקל לפירותיו').
 ב. כן. (וע' להלן סד. במשנה, ובראשונים). ולכן כשאמר 'על מנת שמעשר ראשון שלי', דנים אותו כשיור. וכן במוכר בית לחברו וא"ל 'ע"מ שדיוטא העליונה שלי' – כיון שגם לולא התנאי, היתה שלו, מפרשים דבריו ששייר לעצמו זכות נוספת בגוף הדבר שמכר, כגון הוצאת זיוין.
 ג. כל זכות הבאה מיתור הלשון, לא זכה בה אלא הוא עצמו, ולא בנו – אם מת. אלא אם פרש הדבר. (עפ"י רשב"ם ועוד).

קכ. מהם ההבדלים בין:

המוכר בית לחברו בסתם; מוכר בית וכתב בכלל המכירה 'עומקו ורומו'; הוסיף 'מתהום ארעא ועד רום רקיעא'?

- מכר בסתם – לא קנה את הקרקע שמתחתיו, ועדיין היא של המוכר, (שרק הוא יכול לחפור תחתיו, באופן שאינו מזיק לבית. ויש סוברים שלעולם א"א למוכר לחפור, שמא יזיק. אלא שאם הלוקח חפר – החפירות שייכות למוכר. ע' ריד, ד).
 כתב 'עומקא ורומא' – קנה את הקרקע שמתחתיו. (לשיטת רשב"ם, קנה גם את האויר עד הרקיע, וגם גג שיש בו מעקה גבוה 'טפחים שחשוב הוא בפני עצמו. והר"י חולק, שלא קנאם אלא אם פרש 'עד רום רקיעא').
 כתב 'מתהום ארעא ועד רום רקיעא' (גם אם לא הזכיר 'רומא ועומקא' – רא"ש ועוד. ובתורי"ד חולק) – קנה גם בור ודות שבבית.

דף סד

קכא. א. המוכר לחברו את הבית ושייר לעצמו את הבור ואת הדות, או להפך – מכר בור ודות ושייר את הבית – האם

בעל הבור צריך ליקח לו דרך מבעל הבית?

- ב. באלו שתי אפשרויות ניתן לפרש את מחלוקת ר' עקיבא וחכמים אם צריך ליקח לו דרך? ומה הפירוש האמיתי של מחלוקתם?

- א. מכר את הבית בסתם – לא מכר את הבור ואת הדות, ולר' עקיבא צריך המוכר ליקח לו דרך אליהם, ולחכמים – אין צריך. אבל אם שייר את הבור בפירוש, כיון שלא היה צריך לפרש ופרש – מודה ר' עקיבא שיתור הדברים מורה ששייר את הדרך לעצמו.